

438 Gunning

PLANCIUS-REDE

VAN

DR. A. KUYPER.

AMSTERDAM.

J. H. KRUYT.

1884.

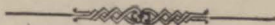
Prijs 30 Cent.

KALVERSTRAAT 124
B.VAN DER LAND
AMSTERDAM

PLANCIUS-REDE

VAN

DR. A. KUYPER.

AMSTERDAM,
J. H. KRUYT.
1884.

V O O R R E D E.

Helgeen in Plancius, op naam van Patrimonium, door mij op 11 Maart 1884 tot de leden der Transvaalsche Deputatie werd gesproken, is in onderscheidene dagbladen kort weêrgegeven, en gaf in dien onvolkomen vorm aan een deel van de liberalistische pers aanstoot.

Om dezen aanstoot weg te nemen, en een iegelijk tot een juist oordeel in staat te stellen, besloot ik het toen gesprokene zoo getrouw mogelijk uit mijn geheugen weêr te geven.

Men kan nu zelf zien, hoe weinig gegrond de wel wat luidruchtige oppositie was.

De zinsnede uit het hier ter stede verschijnend dagblad, waarnaar op bl. 18 wordt verwezen, komt voor in De Amsterdammer, Dagblad voor Nederland, van 28 Februari, en luidt als volgt:

» Doch waar de o! zoo liefelijke en verdraagzame verkondigers van onverschillig welke orthodoxie zich vermeten de hand naar den Staatsteugel uit te strekken, daar voegt een onbewimpeld en krachtig grondwettelijk verzet. Verzet, met het woord, zoo 't kan, en zoolang het kan, met de daad, zoo het moet.»

Het artikel, waaruit dit is aangehaald, was onderteekend door den heer Mr. J. A. LEVY.

Sapienti sat!

K.

AMSTERDAM, 29 Maart 1884.

W. H. B. B. B.

The first part of the book is devoted to a general introduction to the subject of the history of the United States. The author discusses the various factors which have influenced the development of the country, and the role of the different states in the formation of the Union. He also touches upon the economic and social conditions of the time, and the influence of the various political parties and movements. The second part of the book is a detailed account of the various wars and conflicts which have shaped the history of the United States. The author describes the causes and consequences of these wars, and the role of the different states and leaders. He also discusses the impact of these wars on the development of the country, and the role of the military in the formation of the nation. The third part of the book is a general conclusion to the history of the United States. The author discusses the various factors which have influenced the development of the country, and the role of the different states in the formation of the Union. He also touches upon the economic and social conditions of the time, and the influence of the various political parties and movements.

De Voorzitter van *Patrimonium* sprak: „En nu geef ik het woord aan den Feestredenaar voor het houden der *Feestrede*.”

Met terugslag op dit zeggen nu begon Dr. Kuyper aldus:

Neen, niet een *feestrede* is het, Hooggeachte Mannen, die uit het verre Zuiden tot ons kwaamt, geen *feestrede*, mannenbroeders en schare van vrouwen, waarmeê ik in dit feestelijk oogenblik tot u kom. De deftiger toon eener rede toch ware te statig een kleed voor de uiting van ongedwongen vreugde, die hier den toon moet aangeven.

Een *feestrede niet*, maar een óngekunsteld woord uit het hart tot het hart, om vorm te leenen aan wat hier in aller hart omgaat. Er leeft iets in die breede schare, in die saámgestroomde menigte. Voor u, Helden van Transvaal, klopt er iets in die harten. En nu eindelijk het heuglijk oogenblik kwam, dat *Patrimonium* u in zijn midden ziet, nu vermenigvuldigen zich de gedachten, nu verdiepen zich de aandoeningen, en dat ge ook een redenaar vroegt, mannenbroeders, het was uit den drang die vanzelf opwaakte, om aan die volheid des harten uiting te geven in het woord.

Uw tolk te zijn, ziedaar dan ook de hoogste eerezucht, die ik dezen avond ken. Onder woorden te brengen wat in u omgaat. Uit te spreken wat zich in uw gemoed verdringt.

Want, waarom het verheeld, in den kring van *Patrimonium*

leeft nog iets anders voor u, Transvalers, in de harten, dan in den breeden kring daarbuiten. Ons spreekt het hart van nog intiëmer banden met u. Wat allen voor u gevoelen, gevoelen ook wij, maar in onzen kring beweegt zich nog iets hoogers, iets heiligers, dat niet elders uitkwam, maar hier aan het woord mag komen.

o, Mannen onzer liefde, met al ons volk zijn ook wij u tege-
moet gesneld, toen de eere-trein u uit de Residentie herwaarts
bracht, en we waren er bij met onze personen en er bij
met ons hart, toen aan het Centraal-station van Amsterdam
duizenden zich verdrongen, om u met een luid hoerah ons
hartelijk welkom in Neêrlands hoofdstad toe te roepen.

Neen, we scheiden ons niet van ons volk af. We hebben het
beseft, we stemmen het toe, we dingen er niet op af, dat niet
de *geloofsband*, maar het trekken van het *nationale* bloed hier
zelfs den eersten toon aangeeft.

Niet het geloof, maar het nationaal besef staat bij uw komst
hier te lande op den voorgrond. Zelfen hebben we dat tijdens
uw worsteling op Langnek en Amajuba het sterkst gevoeld.
Want immers, toen *gij* daar om zegepraal gebeden hebt, baden
de Engelsche krijgeren ook. We wisten het dat ook in de En-
gelsche bataljons bidders waren. Banden des geloofs verbinden
ons aan onze Engelsche broeders even sterk als aan onze broeders
in Transvaal. Hadde dus alleen de geloofsgemeenschap, de ge-
loofsmeenschap allereerst, gesproken, zoo hadde er geen reden
tot voorkeur bestaan, en zou onze sympathie even sterk voor
Engelands krijgers als voor de helden van den Spitskop heb-
ben gesproken.

Onbedrieglijk kon het dus daaraan herkend en bekend, dat *niet*
het geloof, maar het *nationaal* besef hier het machtigst op den
voorground treedt. Ik zeg dit niet, alsof het strijd vormde; want
het is immers onze God, die ook de plaatse van een ieders
woning bepaald heeft; maar om wel te doen uitkomen, op
welk terrein ook onze geestdrift het eerst vuur heeft gevat.

Doch, waar ik dit volmondig erken, voeg ik er toch ook bij, dat waar de band des „geloofs” bij den band des „bloeds” bijkomt, waar die twee saâmggaan, en de een den ander nog hechter snoert, dat dáár de geestdrift, het warm enthousiasme vanzelf tot zijn hoogste uiting komt, en dát nu is het, wat aan uw komst in *Patrimonium* een zoo eigenaardig, een nog hooger, een nog teederder karakter leent.

Ook wij voelen even diep als wie buiten zijn het trekken van den band der *nationale* gemeenschap, maar bovendien voelen we den band der *geloofsgemeenschap* er nog bij.

En daarom hebben we u, toen ge hier in het land kwaamt, niet opgeëischt voor *onzen* kring. We weten dat onze kring slechts een bescheiden plaats in ons-volksgeheel inneemt, en aan *heel* dat volk kwaamt ge toe. Maar desniettemin hebben we ook op *onze* ure gerekend, die lang verbeide ure, waarop we de mannen van hetzelfde bloed, ook in de gemeenschap des *geloofs* als broeders zouden kunnen toejuichen, en zie, die ure brak thans aan, en het is de vervulling dier hope, die juist aan dit saâmzijn in *Patrimonium* een geheel eigenaardig karakter leent.

Immers, ge bevindt u thans, Edele Mannen, die tot ons kwaamt, ge bevindt u thans in een krieg van dat eenvoudiger Christenvolk, dat voor mij nog steeds de kern van elke natie is, en waarvan ik ook voor mijn eigen vaderland de weêropleving voor de toekomst verwacht. Niet alsof ik de hoogere standen der maatschappij lager zou schatten. Integendeel, ze nemen de hun van God toebeschikte hoogere plaats van rechtswege in. Maar de hoogere standen geraken door ingespannen geestesarbeid telkens uitgeput, en dan is het niet uit hún midden, maar juist uit de kleine burgerklasse, dat het nieuwe bloed op moet komen, om dan voorts ook in de hoogere standen een nieuwe en hoogere levensuiting te voorschijn te roepen.

Voor al in dagen van verflauwing ligt dus in het volk dat ge hier voor u ziet, de pit en kern der natie, en omdat ik

zelf een kind van dat volk ben, en met dat volk nu deze vijftien jaren geleden en gestreden heb, daarom dorst ik het aan, om als zijn tolk voor u op te treden, en u te zeggen wat in zijn hart voor u leeft.

Want, ja, waarlijk in het hart van die mannen en vrouwen leeft nog iets anders voor u, dan bewondering voor uw groote daden en eerebegroeting voor uw personen als aan ons eigen volk verwant. Hier toch, Broeders, zit ge in het midden van een schare, die, toen gij niet van ze wist en van allen verlaten op den Spitskop u bedreigd zaagt, met en voor u den Heere hunnen God hebben aangelopen, in den gebede met u om uw zegepraal geworsteld hebben, en toen die bede verhoord wierd, den God van uwe en onze vaders uit het diepst der ziel hebben gedankt.

o, Zoo dikwijls het in die dagen angstig voor u stond, hebben deze mannen en vrouwen, dien angst *met* en *voor* u in het eigen hart voelen trillen, en hebben voor u neêrgeknield, om het dreigend gevaar van u af te wenden. En als er dan na een bangen dag eindelijk een mare van overwinning kwam, dan hebben diezelfde mannen en vrouwen het niet in kunnen houden, maar bij hun avond- en morgengebeden den Heere grootgemaakt voor zijn trouw aan u betoond.

Hun geestdrift voor uw zaak kende, juist omdat ze geheiligd was, geen grenzen; uw namen leefden op aller lippen; ge waart groot in hun oogen geworden; en als men hun toen had kunnen aanzeggen: „Nog drie jaren, en eer ge sterft zult ge die mannen in uw eigen midden zien en hun de hand kunnen drukken,” o, ze waren de wereld te rijk geweest, en ze zouden gemeend hebben dat ze droomden.

En vraagt ge, waarom dan toch deze geestdrift zoo uitbundig, dit enthousiasme zoo overwarm, dit medeleven met u zoo overteeder en innig was, laat mij dan een zwakke poging wagen, om u dit te verklaren.

Van wat in dat altoos gedenkwaardig jaar op de passen van den Drakenberg door u en met u is geschied, is het lang en breed verhaal tot ons gekomen, want Lion Cachet heeft op meesterlijke wijze in zijn *Worstelstrijd der Transvalers* ons uw vrees en hope, uw lijden en juichen geteekend. Maar laat mij u dan ook eens mogen verhalen, wat in die dagen van spanning om uwentwil *hier* te lande en hier in *onzen* kring voorviel.

Reeds voorlang was het gerucht tot ons gekomen van de list en het geweld, dat zich tegen uw Republiek keerde en uwen vrijen staat met ondergang bedreigde. Toch hoopten we nog steeds, vooral toen de oppositie in Engeland veld won, dat de noodlottige slag zou worden afgewend. Maar het mocht niet zoo zijn! Shepstone trok uw grenzen over, en toen eindelijk de droeve tijding uwer annexatie tot ons kwam, heeft oprechte droefheid om uwentwil ons hart vervuld. Het was of er een schoone dag voor ons eigen land was ondergegaan, een lichter der nationale eere wierd uitgebluscht.

Maar toen hebt gij opeens dat gevoel van beklemdheid weêr van ons genomen. Want hoor, daar kwam het bericht van uw kloeken opstand tot ons, geen opstand van mouterij of revolutionair verzet, maar van een opstand als ons eigen volk tot tweemaal toe op het blad zijner eigen historie heeft opgeteekend. En toen bij Bronkerspruit het eerste bloed in dien heiligen opstand gevloeid had, was het ons te moede, als leefden de dagen van ons eigen rechtmatig verzet tegen de Filipsen eerst, en toen tegen de Napoleons, weêr op.

o, Hadt ge ons toen eens van nabij kunnen bespieden, hoe we van die ure af met u meêgeleefd en met u geleden en gejubeld hebben. Man, vrouw en kind vroeg maar altoos hoe het in Transvaal ging. Wie van zijn dagtaak huiswaarts keerde, keek zijn omgeving reeds aan, om in hun oog te lezen of er goede tijding was. En waren de Engelsche telegrammen dan ongunstig, dan beefde er iets in ons, of meldden ze uw glorie, dan leefde het harte in ons op. Welkome boden op

Kraanvongers

straat zelfs waren ons die kleine Joodjes, die hun „extratijding” rondventten, dan vooral, als het eens een extra goede tijding was, zooals ge er ons van Langnek en Amajuba zoo vele zondt.

En wilt ge sterker nog, o, laat mij u een oogenblik dan verplaatsen mogen op de groote meeting in *Artis*, waar letterlijk duizenden uit alle rangen en standen waren saâmgevloeid, om de vraag te stellen, wat voor Transvaal kon worden gedaan. Wat werd er toen met vuur en kloekheid gesproken. Wat luisterden allen met ingespannen adem, toen Lion Cachet, als uw tolk optredend, ons in korte, snijdende trekken uw roem en uw eere meldde. Ja, éen oogenblik bereikte de geestdrift zelfs zulk een hittepunt, dat reeds onvoorzichtige dingen tegen Engeland werden uitgesproken; en het tot nog droever woorden zou gekomen zijn, indien beradener mannen den overmatigen ijver niet hadden getemperd! Bijna luidkeels werd reeds oorlog met Engeland geëischt. En waar dit reeds in publieke meetings voorviel, wat zal ik u daar verhalen van de plannen, die in het verborgen werden gesmeed. Hoe men reeds van sympathie voor die Ieren hoorde gewagen; van een bataljon vrijwilligers, dat naar Transvaal wou; van kaperschepen, die men onder Transvaalsche vlag zou willen uitrusten. o, De taal van het enthousiasme werd al stouter, en, had uw worsteling nog langer geduurd, wie weet of ze niet bedenkelijk voor een bevriende mogendheid, bedenkelijk voor onze eigen nationale politiek zou geworden zijn.

Of wilt ge het sterkste bewijs nog dat ik u geven kan voor het ongeëvenaarde van de geestdrift en de bezieling, die uw heldendaden in ons wisten te ontvonken, laat mij *dit* er dan nog bijvoegen, Mannen, onze liefde zoo waard! naar ge weet, zijn wij Nederlanders nog altoos in oorlog op de kust van Sumatra gewikkeld, in het oude rijk der Atjehneezen. Welnu, daar is na aanvankelijke nederlaag ook door onze eigen troepen onder het Hollandsche vaandel een schitterende overwinning bevochten, toen na dapperen tegenstand eindelijk, einde-

lijk dan toch, Atjehs hoofdsterke, de oude *Kraton* van zijn Sultan viel. En nu, toen van die overwinning de mare tot ons kwam, is ons volk in zijn breede massa onverschillig gebleven; het heeft het gerucht der overwinning aangehoord zonder er warm over te worden; en het heeft zijn dagwerk weêr opgevat zonder een oogenblik over de inneming van den *Kraton* te juichen. In de hoofdstad ja, heeft de Minister van Koloniën destijds geillumineerd, en zijn enkele vlaggen uitgestoken, maar noch in onze hoofdstad, noch in onze landprovinciën, is destijds iets van geestdrift bespeurd. En zie, terwijl nu de zegepraal van onze eigen troepen ons flegmatieke volk koel en onverschillig liet, en er op het gerucht van onze eigen overwinning nauwlijks een juichtoon vernomen wierd, is datzelfde koele volk in het uitbundigst enthousiasme losgebroken, toen het epos van Amajuba ons in de ooren klonk en ons van Spitskop werd verhaald.

En herhaalt ge nu de vraag, hoe dit raadselachtig verschijnsel te verklaren? Of het dan was dat najver op Engeland, onze oude concurrent op de groote wateren, ons uit leedvermaak vreugde schonk om hún tegenspoeden. o, Dan ontken ik niet, dat er misschien nog een kleine vonk van jaloeschheid op den Brit opgloorde in ons volksbewustzijn. Een concurrent van vroeger thans bijna als alleenheerscher den scepter te zien voeren, is voor wie vroeger tegen Engeland opwoog, altoos hard. Maar toch Engeland leed méer nederlagen, die ons nochtans volkomen onaandoenlijk lieten. Neen, uit boezen najver sproot onze volksjubel niet.

En ook niet lag het aan den *Boerennaam*, die aan den ouden *Geuzennaam* herinnerde. Want wel hebt gij, als de *Geuzen* vanouds, een naam u uit minachting naar het hoofd geworpen, met eere opgenomen, en in eere gehouden. Maar toch ook de democratische hartstocht dreef in dezen jubel niet boven. *Alle* rangen der maatschappij deden meê.

Neen, dat wondere enthousiasme had een andere oorzaak.

Gij weet het zelf nog wel uit onze gemeenschappelijke historie, Hooggeachte Mannen, wij, zonen van het Geuzengeslacht zijn van zeer goeden huize. Achter ons ligt een glorierijk tijdperk, waarin we ver boven onze krachten invloed op Europa, op heel het lot der wereld uitoefenden. Onder de groote mogendheden eens meêtellend, heeft het toenmaals even kleine Nederland daden bestaan, die alle volk verbaasd hebben. Dat was *ons* heldentijdperk. Het tijdvak van *ons* hooggespannen volksleven, waarin wij ook op *onze* erve wonderen aanschouwd hebben, waarvan de heugenis nóg ons bezielt en verheft.

Maar sinds taande die glorie en ging die vér reikende invloed weg. Bij het Nederland der 17de eeuw vergeleken, zonk ons tegenwoordig volksbestaan schier tot onbeduidendheid in. Wie vraagt thans nog in Europa's Kabinetten naar ónze genegenheden, wie rekest nog met ónze gunst?

En dát nu is hard voor ons nationaal besef. Wie betere dagen heeft gekend en tot minder verviel, gaat gebukt onder een drukkend gevoel van teleurstelling. Er is een té krasse tegenstelling tusschen zúlk een verleden en zúlk een heden. Dat beklemt. Iets beklemmends, als van een adellijke familie van goeden huize, die nog teert op den roem en de eer van een heldhaftig voorgeslacht, en op haar blazoën nog bogen kan, maar sinds aan schraller disch moest aanzitten en hare plaats in de maatschappij tot bescheidener proportiën zag herleid.

En dat gevoel van beklemdheid nu was steeds bij ons levendig gehouden. Wij zijn verwend door den roem onzer vaderen. Want, o, ons kapitaal aan historie is zoo schitterend. En waar wij onzen eigen roem nog vergeten konden, zijn de Prescotts en Motleys immers uit Amerika tot ons gekomen, om uit onze eigen schatkamer dat historisch kapitaal op te delven, en het uit te stallen voor het oog van gansch Europa.

Kunt ge dan niet begrijpen, hoe we met zulk een schoone

historie achter ons en toch in zoo onbeduidenden toestand levend, soms den wensch, de bede in ons voelden opkomen: o, Keerden die schoone dagen voor ons Holland eens terug!

En waar dat nu niet kon, waar veeleer Europa steeds minder zich bekreunt over onze wenschen, en wij thans slechts *volgen* kunnen, waar anderen *voorgaan*, gevoelt ge niet hoe het daar ons vaderlandsch hart verkwikken, ja, in gloed zetten moest, toen we opeens weêr heel Europa in bewondering zagen opgetogen over wat een volk van Nederlandschen oorsprong bestaan had, ja, dat de geestdrift geen teugel meer kende, toen de oude driekleur onzer vaderen de vreemde vlag weêr overwon.

Och, eens had Bilderdijk als een stervend profeet zoo overschoon gezongen van terugkeer van onzen alouden roem, toen het heette:

Holland groeit weêr,
 Hólland bloeit weêr,
 Hóllands naam wordt weêr geteld.
 Holland, uit het stof verzezen,
 Zal weêr 't oude Hólland wezen,
 Stervend heb ik 't u gemeld.

En toen de *Sansculotten* verjaagd wierden en Napoleon vlood en bij Waterloo ook *onze* troepen overwonnen, toen ja, hoopte een oogenblik Hollands stedemaagd, dat die profetie in vervulling ging. Maar, helaas, slechts een bittere illussie volgde, en straks weêr als land gesmaldeeld, ging onze beduidenis voor Europa's evenwicht alras weêr teloor, en wilde men, dat we het hoofd zouden buigen onder het verdikt, dat we geïsoleerd stonden als de Chineezen van Europa. o. Daarom klonk het zoo telkens uit de wonde van ons vaderlandsch hart: Zou er dan nooit weêr hope dagen!

En zie, toen daar nu opeens de mare tot ons kwam van een jong, nieuw Nederland, dat op Afrika's Zuiderkust het hoofd had opgebogen; het gerucht van een volk met de oude

taal; van ons eigen bloed; en dat met nieuwe kracht bezielde en door jeugdig vuur aangegrepen, de wereld door zijn exploiten verbaasde, toen ja hebben we in u ons eigen voor-geslacht begroet, toen wierdt ge ons een stuk onzer eigen historie, en gij zijt het, kloeke mannen, die in uw breed-geschouderde figuur, ons niet vertellen, maar toonen komt, hoé en wie de Geuzen van Brieles veste, hoé en wie de Marnixen en Van der Werven eens zijn geweest.

Meer nog komt hierbij.

Wij ook, althans in den kring van *Patrimonium*, zijn Calvinisten.

En wat nu een Calvinist meest van anderen onderscheidt? Zeg zelf, is het niet *dit*, dat een Calvinist, meer en dieper dat iemand anders, zelf voor *het recht van zijn God* heeft leeren buigen en daardoor snijdender *rechtsbesef* in zich werken voelt. Wat deed de Calvinist in die ure, toen God hem omzette? Wat anders dan hoog de majesteit van het recht zijns Gods houden; inzien en bekennen, dat hij zelf voor dat recht bezwijken moest; en nu met nimmer eindigenden dank de verzoening in Christus aanvaardden, die hem leven schonk en toch dat recht van zijn God ongeschonden liet. Vandaar dat met name de Calvinisten steeds onverwinlijk het rechtsbesef in de borst voelden spreken. En toen ook gij nu, Mannen-broeders, met het Zandrivier-tractaat in de hand, het ge-roep door Europa liet gaan, dat Engeland uw recht verkort, uw wettig recht geschonden en uw tractaat verscheurd had, toen ja, heeft diep ook uit onze borst het rechtsbesef naar onzen God gebeden, of Hij, de Rechter der gansche aarde, uw recht wreken, en uw deugdelijk recht handhaven mocht.

Voeg er dit nog bij. Ons Christenvolk hier te lande leeft nog altoos bij zijn *Bijbel* en bij zijn schoone *Landshistorie*. En zonder die beide nu ook maar een oogenblik op één lijn te willen stellen, hadden wij, hadden onze kinderen toch uit beide

de heugenis opgevangen, van een klein volk dat door een machtig volk verdrukt wierd, en toen, in de ure des gevaars, als door een wonder, door een mysterie van Gods mogendheden, wierd verlost. Zoo lazen we het van Israël toen het uittoog van Egyptes kusten, en de Farao van Egypte het nazette, en God Almachtig bij de Schelfzee Farao deed ondergaan en aan Israël de overwinning schonk. En zoo ook hadden we van ons eigen volk gelezen, hoe het eens door het machtig Spanje aangevallen en schier overweldigd, toch door ongekende mogendheid tot een machtig, onweêrstaanbaar, doeltreffend verzet bekwaamd wierd, en bij Briele en waar niet? den ingedrongen Spanjaard overwon. Welnu, in dat alles bleef altoos het *mysterie* ons een raadsel. We zagen het wel en geloofden het wel, maar het was ons toch niet verklaard. Maar zie, toen we nu van u hoorden, Mannen van Transvaal, hoe ook gij als klein groepje in zoo groot een land door het machtig Albion onder de knie waart neêrgeworpen, en toch opstondt, en op den Spitskop een gansch onneembare positie, bijna zonder dooden, innaamt, toen ontvingen we die verklaring, en hebt gij ons in uw verlossing iets van Israëls vrijmaking en van de vrijvechting onzer eigen vaderen doen aanschouwen. Ja, zoo sterk sprak in die dagen de machtige indruk, dat in uw redding Gods vinger viel op te merken, dat we met mannen, die anders van God niet meer weten wilden, weêr over God Almachtig spreken konden, en er soms weêr gedachten des geloofs vernomen werden van lippen, die dusver alle geloof hadden *bespot*.

En waarom we dit in een ure als deze nu zoo luide voor u uitspreken? Of we dan bedoelen, u daarmede een overdrevene eere te bieden?

Neen, dat in het allerminste niet. Met u zeggen we: Geen mensch verafgoden! Alleen voor God Almachtig *alle* eer!

Ja, wel verre van in deze dagen van opwinding u door ongeoorloofde hulde de ziel te willen verslappen, heeft meer dan een

onder ons voor u gebeden, dat toch zoo bovenmatige hulde u niet verbijsteren, zoo rijk ontstoken wierook u niet bedwelmen mocht. En het was ons stoffe van dank, toen we ook te midden van zooveel toejuicing u altoos even eenvoudig vonden, zelve geen eere nemende, maar alle eere eischende voor uw God.

Neen, dat wij aan dit gevoel dat ons bezielt zoo luide lucht gaven, het was meer om ons zelve dan om u, of liever nog, om u te zeggen, wat zoeten troost uw heerlijk optreden ons te midden onzer eigen nationale toestanden geschonken had.

Och, immers ge hoordet het ook wel in uw verre landen, en in ons eigen midden kwam de reuke er van wel reeds tot u, hoeveel er op deze erve aan ons onvermengd geluk schort en aan onze onverdeelde vreugde hapert. Er hangt over ons volksbestaan een donkere wolk, daardoor vooral dat wij zoo missen, wat uw kracht uitmaakt, een *ongedeeld* volksbesef. Helaas, wij zijn *niet één*. Diep veeleer snijdt de scheur der partij-schappen door den bodem van ons volksleven, en om des beginsels wille staat de *ééne* zoon van hetzelfde vaderland schrap en vaak maar al te scherp, tegen het andere volkskind over. En ge merktet het ook wel, niet alleen dat zij, die Jezus voorbijgaan, principieel zich kanten tegen hen die dien *Éénigen Naam* nog liefhebben, maar ook onder hen die den *Éénen Christus* belijden, is de tegenstelling soms schier even scherp geteekend. Men kan geen kwartier geven, en uit plichtsbesef staan de zonen van *éénzelfde* vaderland en de zonen van *éénzelfde* belijdenis tegenover elkander in het geweer. En waarom ik daar nu over klaag? Of ik dien strijd dan plotseling zou willen opheffen en alle plooiën glad strijken? o, Voorwaar niet, Mannen-broeders, want waar de tegenstelling der beginselen eenmaal is uitgesproken, daar *moet* de strijd aanvaard, daar *mag* hij niet ontweken, daar ware terugdeinzen uit zucht naar valschen vrede *laf*. Maar al cijfer ik dus het noodwendige van zulk een strijd, ook te midden onzer feestvreugde niet weg, toch mag hij, die

voor u staat, immers wel uiting geven aan het diep gevoel van smart, waarmede deze gedeeldheid onzer landzaten elk Nederlandsch hart vervult. Het is zoo droef, om, waar het hart dorst naar sympathie, altoos weêr af te stuiten op bitterheden en verguizing. Ik spreek er uit eigen ervaring van. Immers, ook zelf heb ik den strijd niet gemedan, maar waar plichtsbeseft drong, veeleer in het heetste van den partijstrijd mijn eigen tente opgeslagen. Waarlijk de lijdenshistorie van onze partij-schappen ken ik uit het lijden van mijn eigen hart, en uit de inspraak van mijn eigen ziel kan ik u daarom zeggen, hoe elk ernstig man ten onzent onder die verdeeldheden gebukt gaat. Maar juist daarom heeft uw verschijning ons te midden van zoo-veel droefs dan ook een schoonen troost geboden. Want, met jubel spreek ik het uit: Wie nooit meer saamgingen, die heeft uw belang, o, Mannen van Transvaal, weêr een oogenblik vereenigd. Gij voor het eerst zijt machtig gebleken, om ons een oogenblik onze nationale verdeeldheden uit den grond van het hart te doen vergeten. En mannen in dit land die schier nooit meer het hart in eenzelfden wensch voelden uitgaan, ze hebben in eenzelfde liefde *voor u* gewedijverd, en *aan u* het gevoeld, dat we toch nog zonen van eenzelfde vaderland zijn.

En dat niet alleen.

Maar troost biedt ge ons ook nog in ander opzicht. Immers, waartoe het verheeld, Mannen-broeders, voor staten van den tweeden rang was Europa's historie deze laatste halve eeuw weinig bemoedigend! Hoe vele dezer kleinere volken werden niet bedreigd, ten doode opgeschreven, en ten leste beroofd van hun zelfstandigheid. Ook over onze nationale onafhankelijkheid schoven zich reeds meer dan eens donkere schaduwen. Men telt ons zoo weinig meer. Van geen staat van den tweeden rang neemt men in het buitenland zoo weinig notitie. En hoe pijnlijk het ons ook aandoe, nog steeds blijven we voor maar al te velen in Europa's machtiger staten, de pariahs

van ons werelddeel. Wie zou dan voor ons opkomen, als, wie weet, ook voor onze erve vroeg of laat de ure van gevaar sloeg, dat een andere Shepstone ook ónze grenzen overtrok en ook bij ons het toelei op annexatie? Zullen dan onze Oostergrenzen even veilige liniën van verweer blijken als uw berg-rug van Langnek tot Majuba? Helaas, onze grenzen liggen veel meer bloot. Wij hebben geen Spitskop. Voor overmacht kan ten leste de beste bezwijken. En zoo zou de ure wel eens kunnen naderen, dat ten derden male, als in Spanjes en Napoleons dagen, ons vaderland onderging. Welnu, in die ure zoudt gij ons troosten. Want dit zeg ik u, werden we ooit van Duitsche zijde reddeloos overweldigd, dan zou er hier altoos nog een kern, en stellig niet de minst nationale kern, worden gevonden, die liever dan onder Duitsche overheersching den nek te krommen, de zee overstak en uitweek naar Transvaal.

Ja, zelfs in nog engeren zin zoudt ge aan ons Christelijk volksdeel hope kunnen bieden. Ook binnen onze grenzen toch moeten wij, belijders van den Heere Jezus Christus, soms harde bedreigingen verduren. De bovendrijvende coterie gunt ons ons recht niet, zoekt op alle manieren onzen invloed tegen te gaan, en nu we dan eindelijk, na bange inspanning en door moedige worsteling, toch het hoofd weër wisten op te heffen, nu dreigt men ons reeds, van desnoods met *geweld* dien invloed te zullen breken. ó, Zoudt ge het gelooven, dat nog dezer dagen in een hier verschijnend dagblad ons de bedreiging naar het hoofd werd geworpen: „Indien we u dan den mond niet langer *met woorden* kunnen snoeren, dan zullen we desnoods voortschrijden *tot de daad*.” Wie weet hoe hoog die spanning der gemoederen nog klimmen, tot welke toestanden het in ons midden nog komen kan? Het zou voor ons vrijgeboren Christenhart en voor de toekomst onzer kinderen hier ten leste wel eens onhoudbaar kunnen worden. Maar ook dan geen nood! Immers waar men ons hier dan

niet meer als vrije mannen duldde, kondt gij ons een toevluchtsoord en een plaats der ruste bieden. Maakt men het hier ons Christenvolk *ondraaglijk*, dan gaat de kern van dat Christenvolk de zee over naar Transvaal!

En vraagt ge ten slotte, of de tamelijk krasse tegenstelling tusschen uw schoone jeugd en het soms beklemmende van onzen toestand, ons onder Nederlanders dan niet tot jaloerschheid verwekt, — laat mij ook daarop u dan even openhartig mogen antwoorden.

Diep genoeg ging de sympathie voor onze stamgenooten in Zuid-Afrika nog niet, want dan zou ze tot *schuldbesef* hebben geleid over het droeve feit dat wij het waren, die u eens de Van der Noots als onderdrukkers gezonden hebben, en u, die toch van onzen eigenen bloede waart, aan Englands overheersching overlieten. En van zulk een schuldbesef nu is bijna nog geen spoor in het nationale besef aanwezig. Veeleer heerscht omtrent de Koloniën die ons nog door Engeland gelaten zijn, tot zelfs omtrent Java nog zoo ongerechtvaardigde onverschilligheid, dat ons volk in zijn bredere rangen nauwelijks weet, wat er op Java of in Guyana gebeurt.

Maar ook al raakt onze sympathie onze *consciëntie* nog niet, toch is onze geestdrift ook niet onedel.

Neen, al is het dat we zelf in het oude Nederland ons thans tot het spelen van een minder beteekenende rol dan in vroeger tijden gedoemd zien, toch kunnen we zonder gedwongenheid en zonder nijd, ons o, zoo hartelijk verheugen in de grootscher roeping die thans voor u is weggelegd. Ja, mocht ik, ik zou de gewaarwordingen, die zich thans in ons verdringen, haast wel vergelijken willen bij de gewaarwordingen van wie op zijn gouden bruiloft kinderen en kleinkinderen, die van zeer goeden naam zijn geworden, uit verre landen tot zich zag komen.

Op zulk een gouden bruiloft weet de jubilaris het maar al

te goed, dat de ure om een wijdklinkende roeping op de pobleke markt te vervullen, voor hem voorbij is, en dat thans aan een jonger geslacht het terrein moet vrijgelaten, om de wereld te verbazen door zijn moedsbetoon en energie.

Welnu, eenigszins in die verhouding zagen wij ook u, jonge stam uit oud-Hollandschen bloede, tot ons overkomen. *Uw* faam wordt thans de wereld rondgedragen, waar het geroep van onze aloude grootheid bijna wegstierf. Eens, we weten het, hebben ook wij den tijd gehad, dat in heel Europa schier van niet anders dan van onze exploiten gesproken werd. En thans heeft dat uit. Thans zijn wij tot stiller leven ingegaan. Maar juist daarom kunnen we het zoo best aanzien, dat thans de beurt aan u, jonger loot uit den ouden stam, is gekomen, en dat van u thans een naam uitging als de onze eens was.

o, Mannen der toekomst, laat mij dan als op een bruiloftsfeest ook tot u in naam dezer schare mogen komen, met een dubbele *bede*, een *wensch* voor uw toekomst en een *geschenk* ter gedachtenisse.

Die *bede* zij, dat ge toch ook voortaan niet af moogt laten van uw *Nederlandsch*, vooral niet van uw *Christelijk* karakter.

Bewaart uw *Nederlandsch* karakter. Ik zeg dat niet uit wantrouwen, maar omdat ik én Englands socialen invloed aan de Kaap, én uit eigen ervaring de neiging van het Hollandsch hart naar vreemde zeden ken. Dit laatste is voor een ieder openbaar, en een ieder weet, hoe nabootsing van Fransche zeden, Fransche mode en Fransche taal, zelfs alle eeuwen door een dreigend gevaar voor ons volksbestaan heeft opgeleverd. Zulk een gevaar opgeleverd, dat zucht naar zelfstandigheid de beteren van ons volk zelfs aandreef, om met opzet, om met graagte Englands kleedij en Englands levenston hier over te brengen. Een poging waarin ik niet aarzel zelf te verklaren, dat, stond ook mij de keus tus-

schen nabootsing van Fransche zeden of invoering van Engelschen levenstrant, ook ik persoonlijk zeer verre Engeland mij ten voorbeeld verkoos. Maar voor u zou dit doodelijk kunnen worden. Reeds nu is Englands sociale invloed aan heel de Kaap oppermachtig. Oppermachtig in de scholen, oppermachtig in de letterkunde, in levenstrant en kleedij, op het gebied van handel evenzeer als van nijverheid. En nu, Englands bataljons hebt ge op den Drakenberg overwonnen, maar zult ge ook dien sluipenden vijand van Englands socialen invloed met goed gevolg weêrstaan kunnen! o, God geve het, maar stellig zult ge het dan alleen kunnen, als ge onverbiddelijk en zonder ooit te buigen, bij uwen Nederlandschen landaard volhardt.

Maar ik voeg er de bede bij: Bewaart ook even beslist uw *Christelijk* karakter! Daarin lag dusver uw sterkte. Dat was het waardoor gij bij Spitskop overwont. Eer ge optrokt, hadt ge de knieën gebogen, en in den Naam des Heeren hebt ge overmocht. En daarom, handhaaft uw *Christelijk* karakter en laat van uw kloeke belijdenis voor den Naam des Heeren niet af. Een bede, die we u waarlijk niet dáárom brengen, alsof we van u versterking vroegen voor den welstand onzer anti-revolutionaire partij. Neen, als we u smeeken: Verloochent uw *Christelijk* karakter niet! — dan is het om u, in uw belang, om uw toekomst te verzekeren, dat ons die bede naar de lippen dringt. Dan is het er ons om te doen, om u te bewaren voor de verdeeldheden en partijschappen die ons nu reeds zooveel jaren verzwakt hebben. Dan is het er ons om te doen, om u te bewaren voor de verslapping, die door allen twijfel over den geest komt, en die door alle onbeslistheid in het heilige wordt gevoed. Ja, dan is het ook om u af te manen van die valsche humaniteitsbegrippen, die tegenover de Kaffers uw ondergang zouden zijn. Want dat was geen echt *Christelijke* Kafferpolitiek wat Engeland deed, dat veel van vrijheid voor de Kaffers riep, maar bij Ulundi en in Bechuanaland zoo bitter tragisch in het bloed

van duizenden dat hoog geroep verstommen deed. Neen, echt Christelijke Kafferpolitiek hebt *gij* gedreven, die den Kaffer naamt zooals hij was, en hem allengs uit zijn laagte ophieft, om hem eens met u gelijk te maken.

En mogen we bij die dubbele bede dan een heilwensch voor uw toekomst voegen? zij het dan de wensch onzes harten, dat ge steeds op de hoogte moogt worden gevonden van de hooge taak en heilige roeping die u in Afrika wacht.

Behoeft het nog betoog, wat Amerika was in de dagen der Hervorming, dat is Afrika voor onze eeuw geworden, het land waar aller blik zich heenricht; dat aller opmerkzaamheid boeit; waar ieder volk vasten voet poogt te verkrijgen; waar de geleerden henentrekken; dat door kloeke helden doorreisd wordt; en van duister en donker dat het was, allengs een werelddeel wordt, dat reeds enkele lichtpunten begint te vertoonen. Welnu, dat Afrika zal in de naaste toekomst voor het lot der wereld gewicht in de schaal leggen. Wat dáár geschiedt zal invloed hebben op den gang der wereldgeschiedenis, en het is op dat belangrijk tooneel, dat *gij*, Mannen van Transvaal, als pioniers der Christelijke beschaving, tot het spelen van een zeer belangrijke rol geroepen zijt. Van de kust af nu reeds tot over den Vaal en tot voorbij Zoutpansberg doorgedrongen, zult *gij* hooger nog de vlag der eere te dragen hebben. Ook het hart van Midden-Afrika wacht op u. En het is daarom, dat wij met het oog op zoo grootsche taak u toeroepen: Laat uw zonen en naneven in die reuzenworsteling nooit bezwijken mogen, en zij het u en uw volk gegund uw roeping voor Afrika zóó te voleinden, dat de natiën die onder den vloek van Cham gebogen liggen, door u, Transvalers, eens ontvangen mogen den *zegen* van hun Heer!

En mag ik nu dan ook, als op een bruiloft met onze gave komen, verwacht dan van „lyden van kleine middelen” geen

groot dingen. Voor uw leening de millioenen aandragen kunnen *zij* niet. Al wat zij hebben is het brood dat ze in het zweet huns aanschijns verdienen, de vrucht van den arbeid verricht met hun vereelte hand. Maar toch ook uit die vereelte hand droegen ze hun penningen saâm, om u een gave der liefde te vereeren. Omdat ze het mysterie van Gods mogendheid in uw heldendaden hebben aanschouwd, dáárom voelden ze zich in geestdrift ontvonkt, om u niet zonder gave uit hun midden te laten scheiden. En was het dan zoo onnatuurlijk, dat ze u een geschenk vereeren wilden, waaraan evenzeer als aan Amajuba, een mysterie van het ongeziene kleeft?

En wat dit geschenk „met een mysterie” dan is? Wat anders, Mannen, die aan het slagveld niet vreemd zijt, dan het mysterie van de vaderlandsche *Vlag*. Neen, een *vlag* is maar niet een lap met banen, niet maar een doek met kleuren beschilderd. De vlag van het vaderland is voor al wie dat vaderland liefheeft, in de ure des gevaars het heilig teeken van hereeniging, de standaard waarom weêr allen zich verzamelen, het bezielend symbool, dat weêr de vonk van moed en geestdrift ontsteekt in het uitgebluschte hart. Wat de vlag in de ure van den strijd is, vraag dat maar aan den Vaandeldrager, die met wellust den laatsten druppel van zijn bloed plengt, indien hij stervend nog maar de eere van zijn vlag mag redden. Dát is het geheimnis, dát de verborgenheid, dát het mysterie van elk Dundoek. Er spreekt een taal uit zulk een banier, een hart uit dat doek, heel een verleden uit die wapperende kleuren! In die lieve trouwe vlag van het eigen vaderland spreekt de stem van dat lieve vaderland zelf ons toe. En daarom welaan, ontrolt die vlag. Laat blinken onze aloude kleuren! Laat het groen der Hope er bij schitteren. En nu dat die vlag ontrolt is, staat dan nu als een eenig man op, al gij ouden en jongen van dagen, en geeft met een drievoudig salvo uw „Leve Transvaal!” bij het zien van de Transvaalsche vlag.

Hier brak de daverende toejuicing een oogenblik alle spreken af.

En eerst toen de toejuicing een einde nam, en het zoo goede muziekkorps onzer Diaconie-weezen het Transvaalsche Volkslied had uitgespeeld, kon de redenaar aldus voortgaan.

En nu, Generaal, wil Gij thans voortreden, en sta mij toe, dat ik in naam van *Patrimonium* aan U, persoonlijk deze vlag toebetrouw, die voor het volk van Transvaal bestemd is.

In die vlag schreef *Patrimonium* deze spreuk: *In God zullen wij kloeke daden doen!*, — gij, Veldheer met uw krijgeren, doet steeds kloeke daden in den Naam uws Gods!

En nu, eer de vlag in uw hand overgaat, nog slechts dit ééne: leg uw rechterhand in de mijne, en geef daarmee aan dit volk de gelofte, dat nooit, wat ook de toekomst brenge, *deze vlag vallen moge in de handen van den Brit.*

KONINKLIJKE NEDERLANDSCHE STOOMDRUKKERIJ,
Warmoesstraat 106 Amsterdam.